

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Oratio dicta in funere Friderichi Saxoniae Ducis

Melanchthon, Philipp

Haganoae, 1525f f

Oratio dicta in funere Friderici Saxoniae ducis

urn:nbn:de:bsz:31-106576

ORATIO DI

CTA IN FVNERE FRI-

DERICI Saxonie

Ducis.

GO IN HOC PVBLI
co luctu, acerbissimoq; om-
nium dolore, cum erat uel
interitus Sapientissimi Prin-
cipis deplorandus, uel iactu
ra Reipub. quam illo amisso
fecimus maximam, deslen-

da, uel oratione leuanda mentes procerum, aut etiam
popularium, non modo non satis presentem animam
ad dicendum adferre me sentio. Sed hæc uox etiam te-
stis officij pietatisq; nostræ mœrore lachrymisq; im-
peditur. Et cum præclaræ uirtutes huius Principis
hunc honorem, quo semper optimæ constitutæ ciuita-
tes summis uiris parentarunt, in primis mereantur gra-
uiter crutior, quod pulcherrima eius merita, præser-
tim in recenti luctu à nobis ornari nequeunt. Nam
cum Reipubl. orbitate, quæ in hoc motu, & his tene-
bris sapientiam huius hoc tempore tanquam lumen
requirebat uehementer perturbor, tum auget dolorē

A a ij

ORATIO

priuatus luctus. Etenim cum uiuum non modo propter beneficia que extant erga me ab illo profecta innumera, coluerim, sed etiam propter insignem uirtutem unice admiratus sum & amaram, non potuit fieri, quin tanti uiri interitum ualde consternerer. Nos igitur & ingenij inopia, & dolore impediti non institimus Encomium laudum illius, tantum hac misera uoce, & his lachrymis gratitudinem animi nostri declaramus, ut intelligi possit iucundam nobis illius uirtutem, grata officia fuisse.

Sed ut intelligat rectius hæc turba, quantam gratiam manibus huius Principis debeat, attingam obiter quasdam eius laudes, & tanquam procul ostendam. Et quamuis non sumo mihi tantum, ut oratione mea leuari moerorem illorum posse sperem, qui tacturæ magnitudinem intelligunt, quam hoc casu Respubl. fecit, tamen spero fore, ut illa ipsa memoria uirtutum illius leniat acerbitatem luctus. Cum diuinæ literæ doceant diuinitus præfici Magistratus Reb. P. & sato Principes dari, plurimum profecto superis hæc debet natio, postquam talis contigit Princeps, qui cum esset primæ naturæ factus ad omnes artes pacis, & ad humanitatem, & mansuetudinem nihil antiquius aut prius populæ salute habuit. Prædicent alij maiorum imagines & uetera stemmata, qua laude quanquam abundant

Saxoniæ

FVNEBRIS

Saxonie Principes, tamē erant alia in FRIDERICO maiora, sciētia gerēdi imperij, et animi magnitudo summa. Fallitur autem, si quis putat armis tantū et u teneri Respublicas, plus ad eam rem momenti adferunt pacis artes, iustitia, moderatio animi, constantia, tangi cura publicæ salutis, diligentia in dicendo iure, in dirimendis ciuium dissensionibus, tolerantia in perpetuendis uulgi erratis, seueritas in coercentis improbis, clemētia in seruandis his qui corrigi possunt. Ad uulgus in maiore admiratione sunt, clariusq; cernuntur bellicæ uirtutes, et plurius fit miles aliquis athletico robore, quā moderatus & placidus ciuis. Toga uirtutes & urbanæ, ut aliæ res bonæ latent, nec satis notæ sunt imperiis. Itaq; leuiter laudari eos putant, quibus pacis studia artesq; tribuuntur. Ego uero ita sentio longe præstare, siue quis utilitatem spectet, siue hominis naturam castrensi usu pacis studia, nec paciar præponi Augusto Principi quietis ocijq; amanti, Antonium imperatorem magnum illum quidem, sed perniciosum Reipubl. nec Græcis plus contulit Alcibiades quā Solon, Quorum alter bellum ex bello serens euerit patriam, aliter legibus laus & ciuitate iure constituta non semel tantum seruauit. Finxerat itaq; Deus ad hās utiliores & meliores uirtutes FRIDERICVM. Quapropter primū turbulen

Aa iij

ORATIO

tis Germaniæ temporibus, tamē semper cauit, ne quo bello suæ gentes uexarentur.

Quam mihi uictoriam audet aliquis ad hæc conferre, cum tam uarij motus annis iam plus triginta in tota Germania fuerint, cum toties uis pararetur, multi, ut fit in regno, inuiderent ei ocium, multi instigarent ad mouenda arma. Crede mihi, nō mediocris illatum prudētia erat tum fortitudo, animum atq; iracundiam uincere, parcere populi uita, et pecunijs, ratione, consilioq; uim hostilem discutere. Periculum ferunt animam iam penē agentem, cum circumstantes amici prædicarent eius trophæa & uictorias dixisse illā laudem non tam suam esse, quā militum aut fortune, hæc esse proprie suam, quod nemo ciuis sua causā unquam nigram uestem induisset, uolebat enim docere priuata dignitatis tuendæ causā neminem unquam ciuem interfecitum à se esse. At hic noster non modo priuatis iniurijs nunquam cum periculo ultus est, sed bella etiam, et uim publicam ratione, sine ciuium cæde oppressit. Verius hic de se prædicare possit, Cedant arma Togæ, quā Cicero, qui motum in Reipubl. ciuilem armis crudelius etiam quā res poscebat uindicauit. Porro quemadmodum periculosis temporibus sine summa uigilantia, summoq; labore nauem seruare incolumem gubernator nō potest, ita tam diuā tempore

FVNEBRIS

pore pacatam tenere provinciam tot annos, non est
 vulgari ingenij opus. Et si uictoria sanguine partæ
 trophæis ac triumphis ornantur, quàm grata nobis es-
 se debet harum uictoriarum memoria, ubi solius Prin-
 cipis consilio diligentiaq; bella profligata sunt. Quod
 si intelligeret uulgus, quantam perniciem ac uastitatē
 fœlicissimum etiam bellum adferat, & uideret propi-
 us pacis commoda, profecto statueret nihil à Deo me-
 lius, nihil utilius, nihil diuinius his regionibus dari po-
 tuisse quàm talem Principem tam pertinaciter fugitan-
 tem bella. Porrò non caruerunt honore hæ uirtutes
 eius, dum enim uident publicis commodis tanta fide
 eum seruire populares, tanquam patrem serè ama-
 runt, nulla crudelitatis aut iniuriæ suspitio hæsit in ul-
 lius animo. Eratq; id consecutus quod scribit Xeno-
 phon, esse difficillimum, & planè diuinum, ut uolenti-
 bus imperaret. Neq; uero Principi quidquam contin-
 gere potest honorificentius, quàm ut prudentiæ & iu-
 stitiæ laudem illi ultro concedant subditi, ut salutem
 suã tuto illi commissam putent. Sic ille æquitate, diligē-
 tiaq; domi forisq; Remp. pacatā annos plus triginta te-
 nuit, legibus, moribus, ædificijs, ditione undiq; exor-
 nauit. Id magis putauit regiũ esse, excollere, ornareq;
 bono Publ. provinciã quã maiores tradidissent, quàm
 eũ multorũ iniuria fines regni proferre amplificareq;.

ORATIO

Et ut Græci prouerbio monuerunt, Spartam nasci or-
 nandam eam esse. Ita hic summa ui animi incubuit in
 hoc, ut tanquam domum paterfamilias, redderet ditio-
 nem omnibus bonis rebus florentiorem. Possent hic
 etiam commemorare, quam periculosa disidia extero-
 rum Principum, quam multa bella autoritate sua di-
 remerit. Sed neq; tempus longiorem orationem, neq;
 uires mea ferunt, & plerasq; res gestas notas esse uo-
 bis arbitror, quas si animo reputabitis, intellegitis sum-
 ma prudentia, summoq; consilio in Republ. uersatum
 esse, & uere salutarem Principem & patriæ & exte-
 ris fuisse. Ego profecto summam hanc uerissimamq;
 laudem eius esse duco, quod uia pacem tutatus est, ut
 tamen à bello prouocatus, etiam abstinuerit. Quæ
 laude nihil excogitari Principe illustrius potest. Diui-
 na enim preconia etiam meretur, nam cum mundus
 imperij possessionem ui atq; armis defendi debere exi-
 stimet, Christus contra, pronuntiat beatos esse mites
 & à seuitia alienos, eisq; possessionem terræ pollice-
 tur. Et paulo post, pacificos etiã filios dei adpellat.
 Erant tamen in eo priuata etiam uirtutes magnæ,
 præcipuum religionis Christianæ studium. Nam sa-
 cra per omnem uitam religiose tractauit, & cum ma-
 gna uarietas opinionum de religione his temporibus
 fuerit, tamen optima certissimq; semper delegit. Et
 cum

FVNEBRIS

cum antehac Pontificum constitutiones, et quidam hu-
 mani ritus pro religione soli docerentur in tēplis, præ-
 stitit ea quæ in moribus erant diligenter, id quod ego
 specimen bonæ mentis interpretor, & quia putabat il-
 los ritus conducere ad assuefaciendos animos uulgi,
 inuitandosq; ad studium cognoscendæ religionis, tem-
 pla cōdidit, ceremonias inuexit, accersiuit undecunq;
 qui sacra docerent. Et tamen accipio tum quam ani-
 mo requirentem syncerorē, tractationem Christianæ
 doctrinæ, sæpe cum doctis uris cōsabatium esse de
 ui naturaq; religionis. O altam generosamq; mentē,
 neq; enim plebeios animos incesit hæc cura contem-
 plandæ, peruestigandæq; religionis. Magnam quan-
 dam ingenij uim, & heroicam indolem animaduerto
 in eo fuisse, cum tantopere arfisse studio perdiscendo-
 rum sacrorum uideo. Est autem profecto hæc cura in
 primis digna Principe, sæpe delectatum ferunt, si quis
 humanas rationes in causâ religionis adferret, pro-
 pterea inquit, quod nihil tam acute colligi posset, quin
 idem euerti citiam queat arguendo. Dicebatq; optare
 se ut de sacris ex solo Dei uerbo iudicaretur. Hæc tum
 agitabat animus eius, cū religio tota esset obruta Mo-
 nachorum somnijs. Postea uero quam perpurgari ce-
 pit, & tanquam reuiuiscere Christiana doctrina,
 adplicuit animum ad eam penitus cognoscendam, ne

ORATIO

quid temere aut probaret aut damnaret, ubi perspexit
 vim religionis, toto pectore amplexus est ea que ad
 suam mentem conformandam facerent, & pietatem
 alerent, ociosis disputationibus, que ad edificationem
 nihil conducunt, longum ualere dixit, & in ritibus pu-
 blicis, quia uidebat prophanos quosdam homines con-
 temptis publicis moribus pretextu libertatis Euāgeli-
 cæ propemodum in belluas mutari, diligentissime ca-
 uit, ne quid mutaret temere, ne suo exemplo imperiti
 peccarent. Et sentiebat id quod res est publicam mo-
 rum mutationē periculosam esse. Cūq; de religione
 hoc modo, ut dixi, sentiret, & regionibus suis pure do-
 ceri sacra pateretur, quanta Deum immortalem con-
 stantia, quāto robore animi sustinuit inuidiam, qua in
 Pontificio regno flagrauit, uicit Pontificum fulmina,
 & minas summorum Regum, contempsit conuicia
 uulgi sacrificulorum sacra in questu habentiū. Qua
 in re satis declarauit se ex animo uereq; fauere Chri-
 sto, cum illius notam sibi iniuri patēretur, cum in cor-
 pore suo illius stemmata gestaret, hoc est, cum ad Chri-
 sti exemplum, ipse etiam laceraretur. Quid enim nisi
 perpetua carnificina animi suū ille hostium impetus.
 Cuius mihi Eremitæ ieiunia & uigilias, cum his affli-
 ctionibus audet quisquam conferre. Non profecto gra-
 uius oppugnatus est Exechias, quanquam mœnia So-
 lymoruna

FVNEBRIS

lymorum cinxisset hostis. Vidit hic quoq; non senel
 expediti aduersus se arma, & propemodū iugulo gla-
 dium intentari. Sed quia religionis causam sciebat hu-
 manis viribus sustineri aut defendi nō posse, nihil ipse
 contra molitus, salutem suam et suarum gentium Deo
 committebat. Et quemadmodum uir foriū. apud Poe-
 tam ait: Quidquid erit superanda omnis fortuna feren-
 do est. Ita patientia, moderationeq; animi inimicorū
 sauitiam, quantum fieri potuit, mitigauit. Non uacat
 hanc laudē tractare pluribus. Prætereo iam quod scho-
 la constituta sensit quantum adferat Reb. Publ. scien-
 tia literarū, quas uulgus Principum odit cane peius
 et angue. Omitto qua diligētia fideq; amicos adiunxe-
 rit, coluerit, & quod in regno difficultū est, retinue-
 rit. Prætereo quæ in adeundis periculis cōtatto fuerit,
 quæ constantia in perferendis fuerit. Non dico quan-
 ta suauitas in familiari congressu fuerit, quanta in ser-
 mone urbanitas, quanta ingenij argutia fuerit. Non
 commemoro scientiam rei familiaris gubernandæ, quæ
 fuit in illo mira, & qua nuper auoniam ingrauescen-
 tem laxauit. Hæc omnia animo repetenda sunt uo-
 bis, & memoria omnium illius uirtutum ac meri-
 torum reuocanda, Ut expendatis, primum quan-
 tam Deo pro tali Principe gratiam, deinde quan-
 tam ipsius manibus debeamus, nulla ætas ex animis

O R A T I O

nostris memoriam tantæ uirtutis ac beneficiorum dele-
 re debet. Amisit enim miseros nos, patria non tantum
 principem utilem ac salutarem, & diuturnæ pacis cu-
 stodē, sed patrem etiam à quo bonis omnibus rebus
 exornata est. Diuinos honores meruerunt alicubi qui
 culturam agrorum ostenderunt, Hic agrorum cul-
 turam, educationem sobolis, atq; institutionem, ne-
 gotiationem cōstantis tutatus est, pace per tot annos
 conseruata. Amiserunt & studia nostra Mæcenatem,
 nemo enim Principum, ingena aut norat melius aut
 aluit benignius. Amisit uniuersa Germania Senatūs
 imperij Principem. In hoc plurimum bonis omnibus
 præsidierat, ad hunc proxime in magno Germania
 discrimine detulerant rerum summan omnes ordines,
 huius sapientiam, & auctoritatem iudicabant parem
 esse gerendo imperio, hunc tanquam oraculum ali-
 quod in ambiguis rebus cōsulebant. Et amissus est hoc
 tempore, cum tota Germania ciuili bello ardet, & ut
 ille dixit, Vicinæ ruptis inter se legibus urbes arma fe-
 runt, sicut toto Mars impius orbe, cunq; ad restituen-
 dam pacem, ad Legum, religionisq; emendatioē hu-
 ius auctoritate, prudentia, & animi magnitudine maxi-
 me opus erat. Nolim patriæ male ominari, at metuo
 tamen, ne Deus tratus terris hunc eripuerit, ne quem
 haberemus idoneum publicæ pacis autorem. Multis
 iam

lan prodigi
 Soles consp
 in aere tym
 uideretur
 Accesit a
 buanus P
 terant. E
 mus? non
 no, sed p
 patria in
 mitti sent
 perditiss
 in asper
 ditionis
 consily
 pugna
 Sed nim
 go, que
 a sapien
 commu
 ciendos
 Que re
 DER
 rā ius
 res dura

F V N E B R I S

iam prodigijs irā suā significauit Deus, nata monstra,
 Soles complures uisi, noctu trides conspectæ, sonitus
 in aëre tympanorū auditus, ut aut rerum omnium finis
 uideretur impēdere, aut singularis Germaniæ clades.
 Accessit ad hæc FRIDERICI mors, quem unū ha-
 buimus Principē, cuius cōsilio publica mala sanari po-
 terant. Et mortem tuā FRIDERICE non deslere
 mus? non doleremus uicem nostram orbati, nō Domi-
 no, sed patre alienissimo tempore. Contecit oculos
 patria in fratrem tuum, illius se fidei tuto quidem com-
 miti sentit, sed ipse etiam putat se sui aliquam partē
 perdidisse, te extincto, animi tui presentiam & robur
 in asperis omnibus rebus desiderat. Hic Senatus etiā
 ditionis dolore mœstitiāq; exanimatus caput publici
 consilij, tanquam in Imperatorem exercitus in dubia
 pugna requirit, tua signa, tuam uocē sequi adsuetus.
 Sed nimium indulgeo dolori, quin recreo me, & colli-
 go, quæ luctum aliqua ex parte minuant. Sunt autē
 à sapientibus uiris de breuitate uitæ mortalium, deq;
 communi nascentium conditione disputata ad assuefa-
 ciendos animos, ut communia mala æquus ferrent.
 Quæ nos hoc tempore non attingemus, Nā ego FRI-
 DERICO ipsi, quanquam & ratio & multarū re-
 rū usus addiderat magnū quoddam robur ad ferendas
 res duras, tamen aliam puto maiorem, efficaciorēq;

2 O R A T I O

causam, firmo animo adeunda mortis. Norat enim ex Christiana doctrina mortem esse generi hominum diuinitus impositam, non modo, ut pro peccato pœnā lucremus, quod erat sanè miserum, sed, quod pijs per esse gratum solet, ut morte deponatur peccatum, & ingrediamur immortalitatis iter. Porro & ante acta uita, & illa demum animi præsentia, cū iam penè animam ageret, argumēto sunt sensisse suam Deo salutē curæ esse. Nam præterquam quod religiose munijt sese Eucharistia, & Christianis precibus, sic accipio respondisse sub ipsum uitæ finem, cum consolaretur quispiam: Deus dedit, Deus abstulit, sit nomen Domini benedictum. O præclarā uocem, & testem bene sentientis animi de Deo. Nam mihi crede, quisquis ita adfectus est, ut sentiat huius lucis usuram diuinitus nobis concessam esse, deinde nos non temere occumbere, sed Dei arbitrio exuere hoc corpus, præterea non tantum depom uitam, sed Deo iam committi, postremo etiam Dei nomen in extremo discrimine prædicat. Is procul dubio animaduertit præsto adesse Deum portum & profugium periclitanti. Nam impia mens nescit se diuinitus accepisse uitam, temere existimat se occumbere, nihil in tanta calamitate præsidij habet. Postremo execratur etiam diuina omnia cum deseri se sentit. Hic uero implorans opem à Deo ipso, et postulans,

postulans, ut a
 ffus est, quid
 interim etiam
 Deum. Ele
 afflicti, iose
 ni constante
 super prece
 facta eoru q
 fitu odit iust
 tis rebus, eo
 fuerat, que
 tēpore ita col
 feceres, post
 mo genere
 morbis cor
 satis obseq
 le sue accep
 pte Philoso
 eo summa et
 paratus affi
 etū, qui ad
 tulerit. Hic
 tus est am
 tis & exan
 ut speret ne

FVNEBRIS

postulans, ut aliorū precibus iuuaretur, non semel pro-
 fessus est, quid speraret, ut se reiecisset totū in christū,
 interim etiam uerissimo suauissimoq; preconio ornans
 Deum. Etenim cum quidam admoneret fauore Deū
 afflictis, ipse subiecit clara uoce, atq; alacri, id uero mi-
 hi constanter de Optimo Deo meo promitto. Multa in
 super precatus, cōdonari sibi si quē laesisset, mētio etiā
 facta eorū quibus uidebatur subiratus, ut sentirēt depo-
 sitū odiū fuisse. Multa cōstituit de Republ. deq; priua-
 tis rebus, eodē uigore animi, quo in optima ualeitudie
 fuerat, quaedā ipse legit, multa dictauit, uerbis et sen-
 tētijs ita collocatis, ut pristinā mentis acrimoniā agno-
 sceres, postremo ex sentētia cōstitutis omnibus, leuissi-
 mo genere mortis extinctus est, ut satis adpareret, et
 morbis corporis uires diu iam fractas fuisse, et animū
 satis obsequentiē, facilēq; ad hunc extremū actū sabu-
 lē suae accessisse. Magnus quidā uir inter Græcos scri-
 pti Philosophiā mortis cōmentationē esse, putatq; in
 eo summā esse sapientiā, si ad mortē obeundā bene cō-
 paratus assuefactusq; fuerit. Sed eū puta recte assuefa-
 ctū, qui ad Christi exemplū, Euangelij causa multa
 tulerit. Hic uero noster quam uarie quassatus ac uexa-
 tus est annos iam aliquot religionis causa. Quae mor-
 tis et exitij simulachra interea animo obuersata sunt,
 ut sperē uenisse ad extremā hanc pugnā paratissimū.

ORATIO

Quod cum ita sit, & cum ille commode hanc calami
 rosam uitam deposuerit, gratulemur ei potius talem
 uitae exitum, in quo tam multa signa extant, ut im-
 mortalitatem adeptus, non amisisse uitam, merito cre-
 di debeat. Et cum ipse æquo animo discesserit è uita,
 fratrum ipsi etiam patienter uoluntate Dei, atq; opte-
 mus potius, ut simili mortis genere cū hinc euocabi-
 mur, desingamur. Fœlicè existimemus FRIDERI-
 CVM fuisse, in cuius uita tāta fuerit æquabilitas fortu-
 næ, quicq; illam animi sui lenitatē moderationēq; ad ex-
 tremum usq; spiritum retinuerit, pacem dedere superi-
 per omnem uitam, mens contigit quæ & in gerenda
 Republ. quia tuta semper consilia bello præferebat,
 nusquam à fortuna destituta est, & in priuatis rebus
 siquid aduersi fuit, ut sunt humana, moderatione animi
 constantiaq; uicit. Huc illi uitæ cursus fuit securus, &
 fœlex, qualem optare sibi alij Principes merito debe-
 ant. Agamus itaq; gratias Deo, qui illi autor tantæ
 fœlicitatis fuit, quicq; regionibus nostris tam salutarē,
 tamq; fœlicem Principem donauit. Non debeo prohi-
 bere, ne iacturam publicam hoc amisso factam deplo-
 retis. Verum interea postulo tamen in his quærelis, ut
 officij etiam uestri recordemini, ac gratias referatis
 Deo pro illo cumulo beneficiorum, qui tali Principe
 uobis contigit, & memoriam uirtutū Principis animis
 uestris

FVNEBRIS

uestris infigatis, cogitatisq; quid illius etiam manibus
pro summo labore & magnis arumnis, uestra caussa
susceptis, debeatis.

Debetis autem hoc primum, ut salutem animæ illi
us, pijs precibus Deo commendatis, deinde ut religio=
se pareatis optimis Principibus, qui huius uicem sub=
eunt, & publicæ salutis tranquillitatisq; tuendæ, tur=
bulentis. statu totius Europæ prouinciam suscipiunt.
Hæc pro pulcherrimis meritis FRIDERICI Manes
gratiâ debitâ repossunt, quã nisi large præstiteritis,
susceptis non simplicem culpam. Non enim ingrati
tantum aduersus benemerentem FRIDERICVM
eritis, sed impij etiam in Deum & autorem beneficio
rum quæ illius imperio accepistis, & auspiciem noui
imperij. Nec erit impune ingratiudine Deum offen=
dere. Precor autem Deum, ut FRIDERICI ani=
mam pro sua misericordia seruet ac tueatur, deinde,
ut nouum hoc Imperium Fratris fortunet, & his mise=
ris temporibus has regiones protegat, Et uobis mentẽ
det, publicæ tranquillitatis amantem, ut Prin=
cipes uestros, quemadmodum diuini=
tus præceptum, summa fide
religioneq; cola=
tis.

D I X I

B 6